

JEAN ANCEL

**Responsabilitatea
autorităților statului
pentru înscenarea,
pregătirea și executarea
pogromului de la Iași
și stabilirea
numărului victimelor**

Pogromul de la Iași – executat din ordinul explicit al lui Ion Antonescu (II)

Urmare din nr. trecut

În sfârșit, este important de notat că printre comandanții de fapt ai pogromului s-au numărat câțiva ofițeri de jandarmie care au comis ulterior crime de război îngrozitoare în Transnistria. S-a dovedit că ei au fost românii cei mai nemiloși, dușmani ai poporului evreu, gata să comande acțiuni de exterminare în masă sau să servească drept exemplu de cruzime. Personalitatea și contribuția lor la Holocaust au ieșit la iveală numai după deschiderea arhivelor din fosta Uniune Sovietică, și până atunci prezența lor în timpul pogromului nu a atras nici o atenție. Remarcăm aici doar doi dintre ei. Locotenent-colonelul Mihail Niculescu-Coca a sosit în oraș în ajunul pogromului, împreună cu colonelul Bădescu. El a fost numit imediat adjunctul colonelului Lupu la Comandamentul militar al orașului.

Niculescu-Coca a condus, la 23 octombrie 1941, executarea a 22.000 de evrei, bărbați, femei și copii, în satul Dalnic de lângă Odessa, care în majoritate au fost arși de vii în nouă magazii din afara orașului. Alt „ucenic”, care a sosit la Iași, a fost subofiterul Florin Ghineraru. El a fost trimis cu o companie de jandarmi „să facă ordine” în curtea Chesturii în ziua pogromului, în care au fost uciși cel puțin 5.000 de evrei. Florin Ghineraru era fiul generalului Nicolae Ghineraru, comandantul Diviziei 10 infanterie, care a ocupat Odessa, a participat la toate acțiunile de masacrare a evreilor din oraș și a deportat zeci de mii pentru a fi lichidați în lagărele din județele Berezovka și Golta. Fiul a devenit, în Transnistria, un asasin sadic care a băgat spaima în ghetoul Berșad.

**Numeroși
ieșeni
au participat
la pogrom**

În afară de marii ucigași, au mai participat la pogrom cei pe care i-am denumit „micii ucigași”. Micii ucigași au fost vecinii ai evreilor, simpatizanți cunoscuți și mai puțin cunoscuți ai mișcărilor antisemite, tineri (inclusiv elevi de liceu), funcționari inferiori cu venituri mici, numeroși ceferiști, meseriași frustrați de concurență, colegi de meserie, dar și români cu ocupații intelectuale și de birou, funcționari de stat și ai secției financiare, ingineri, laboranți, oameni de afaceri (uneori, tovarăși la o afacere evreiască), pensionari, militari în retragere ș.a. La Iași, s-a repetat fenomenul participării la pogrom a unor femei și tinere românce, ca și la pogromul din București, și în multe cazuri a unor perechi, soț și soție, care au inițiat arestări, au denunțat evrei, au îndreptat patrule spre locuințele lor și, totdeauna, au jefuit casele, uneori înainte ca familiile evreiești să fi fost alungate din ele.

Vecinii evreilor, cei care i-au cunoscut de aproape, au fost în mare parte cei mai răi dușmani, deoarece au dat dovadă de inițiativă și au avut grijă ca nici un evreu să nu scape de soarta care i-a fost hărăzită. Este de la sine înțeles că nu toți locuitorii au fost părtași la pogrom, și nu toți au scos evrei din casă și au jefuit bunurile lor. Evreii din Iași n-au simțit deosebirea, deoarece oriunde s-au găsit destui români care să transforme ziua de 29 iunie în ziua celui mai mare dezastru al evreilor din Regat [...]. Nici unul dintre locuitorii Iașului nu a protestat. Nimeni nu s-a

exprimat, în timpul pogromului sau după aceea, împotriva, și nimeni nu a spus cu voce tare că a fost o crimă. Puținii care au ajutat au făcut-o în ciuda atmosferei, în ciuda fermității majorității de a sprijini încercarea de a-i lichida pe evrei. În mare măsură, pogromul de la Iași a constituit marele examen pe care veteranii mișcărilor antisemite românești, care s-au născut în oraș l-au trecut „cu onoare”. În general, se poate spune că foarte mulți români din toate păturile sociale, nu numai că s-au bucurat de nenorocirea care a căzut pe evrei, dar au dat dovadă de inițiativă pentru a spori nenorocirea evreilor. În majoritatea cazurilor a fost vorba, cum am arătat, de vecini români care i-au cunoscut pe evrei și care au știut că mulți dintre ei sunt săraci și sărmani și nu sunt bogați sau exploatați [...].

Se poate afirma că la pogromul de la Iași au participat în mod activ mii de cetățeni români ai orașului, care s-au numărat din toate păturile populației, în afară de, desigur, membrii forțelor de ordine și de armata română și germană.

La procesul principal împotriva criminalilor de război de la Iași (București, iunie 1948), tribunalul nu s-a confruntat cu întrebarea cine sunt acei cetățeni care au participat la pogrom, ci a înfierat regimul antonescian, polițiștii, legionarii, huliganii și elementele fasciste, în general.

Această definiție a absolvit armata română de responsabilitate și a stabilit în mod general că la pogrom au participat „elemente fasciste”, fără să detalieze cine sunt ele [...].

Cea mai grea problemă a funcționarilor Comunității care au rămas în viață a constituit-o confruntarea cu rudele familiilor celor uciși, majoritatea femei și copii care voiau să afle de la ei care a fost soarta rudelor lor - celor ale căror cadavre nu le-au găsit pe străzi. Trebuia întocmită o listă nominală a celor uciși pentru a ști cine trăiește și cine a murit, deschizându-se de fapt o întrecere între autorități (în special, agenții ai Siguranței) și comunitate, agenții făcând tot ce le-a stat în putință pentru a împiedica Comunitatea să pregătească un tabel adus la zi al victimelor [...].

Prima listă întocmită de Comunitate a fost confiscată de agenții Siguranței. Funcționarii Comunității nu puteau să se confrunte cu zvonurile și nu îndrăzneau să spună adevărul, chiar dacă-l știau. Comunitatea a trimis delegați români la Podu Iloaiei și la Călărași pentru a cerceta câți evrei au ajuns acolo și, dacă este posibil, să și adune nume.

Ținerea la zi a listelor de morți s-a făcut zilnic, dar în secret. De îndată ce numele supraviețuitorilor au fost cunoscute, au fost comunicate celor care se interesau și se subînțelegea că ceilalți au fost uciși [...].

În decurs de cincizeci de ani, nu a fost posibilă recunoașterea oficială a numărului de victime din cauza ascunderii surselor, din cauza împiedicării publicării surselor cunoscute în România și din cauza unei campanii de înfricoșare și amenințări - mai întâi împotriva Comunității Evreiești din Iași și apoi împotriva Federației Comunităților Evreiești din Republica Socialistă România [...].

Pogromul de la Iași nu a fost amintit nici nominal în Memorii înainte de guvernul României Conferinței de Pace de la Paris în 1946. Numărul evreilor care au fost uciși sau au suferit de tot

teritoriul României ciuntite, înainte de izbucnirea războiului, a fost fixat de guvernul României atunci la 3.750 [...]. De aceea, procesul criminalilor de război de la Iași nu s-a desfășurat atât timp cât a continuat Conferința de Pace de la Paris și atât timp cât nu s-a semnat Tratatul de Pace, care a recunoscut retrocedarea Transilvaniei de Nord României. Tribunalul care a judecat pe criminalii de la Iași într-un proces-fulger, în iunie 1948, nu a ignorat numărul victimelor și a stabilit de câteva ori că la Iași au fost uciși circa 10.000 de evrei [...].

Orice neclaritate cu privire la numărul victimelor putea fi atunci evitată, dacă autoritățile românești s-ar fi adresat Comunității evreiești și ar fi cerut rezultatele recensământului special, efectuat în secret în iunie 1942, cu ocazia recensământului locuitorilor „având sânge evreiesc”. Rezultatele obținute au fost de o exactitate „de aproximativ 95 la sută”, așa cum a dezvăluit, în mai 1945, Aristide Rauch, membru în comitetul Comunității. Numărul victimelor, care a fost stabilit în recensământul Comunității, conform unei liste nominale, a fost de 14.850.

O altă modalitate de verificare a numărului de victime a constituit-o controlarea numelor morților căzuți „pentru sfințirea numelui Domnului” (expresie ebraică însemnând uciderea unui evreu din cauza credinței sale), înscrise pe tabele și atârnate în sinagogile din Iași - cei care se rugau în aceste sinagogi și copiii lor. S.S.I.-ul, care a urmărit aceste liste, a raportat, la 23 iulie 1943, cu prilejul comemorării victimelor pogromului în sinagogi din Iași,

**Incertitudini
privind numărul
morților**

ca „s-a constatat, după tabelele de la toate sinagogile, că numărul acestor morți a fost de 13.266, dintre care 40 de femei și 180 de copii”. Dar această listă nu a cuprins pe evreii evacuați de autorități la Iași din târgurile și satele din județ, care nu erau membri ai Comunității, și pe cei care s-au refugiat la Iași în vara anului 1940. Autoritățile n-au vrut să știe adevărul, ci au încercat să-l stabilească, și, între anii 1950-1996, au încercat, pe cât se poate, să micșoreze numărul victimelor. Culmea tăgăduirii a fost atinsă de președintele României, Ceaușescu, când a stabilit că „imediat după declanșarea războiului antisovietic, a fost organizat un adevărat pogrom împotriva forțelor antifasciste, în cursul căruia la Iași au fost asasinat peste 2.000 de persoane” - fapt care nu numai că a micșorat numărul victimelor, dar le-a negat și naționalitatea evreiască [...].

În pogromul de la Iași au fost uciși circa 15.000 de evrei, dintre care 8.000 în oraș propriu-zis și circa 7.000 în cele două „Trenuri ale Morții” [...].

La pogromul de la Iași au fost înaintate actele de divorț între evreii români și statul român, între România și evreii care nu au avut niciodată alt centru cultural și spiritual decât cel de la București.

Să sperăm că viitoarele ediții de „Istorie sinceră” ale poporului român vor consemna și pogromul de la Iași, cu deplina sa semnificație pentru istoria acestui popor.

Studiul de față a fost elaborat pe baza următoarelor documente: Arhivele Naționale, filiala București, fond Președinția Consiliului de Miniștri; „Problema evreiască în stenogramele Consiliului de Miniștri” (București, 1996); Arhiva Ministerului de Interne; Arhiva Ministerului Apărării; documente din Arhiva Muzeului Holocaustului din Washington; M. Carp - *Cartea neagră. Suferințele evreilor din România în timpul dictaturii fasciste, 1940-1944* (București, 1948); primul și al doilea Raport Braunstein; „Procesul Marelui Trădări Naționale” (București, 1946); documente din Arhiva „Yad Vashem”; documente ale Ministerului de Externe german; M. Antonescu - „Pentru Basarabia și Bucovina”; Jean Ancel (ed) - „Documents concerning the Fate of Romanian Jewry during the Holocaust” (Beate Klarsfeld Foundation, Jerusalem, 1986).

În subsolul de la începutul studiului, Jean Ancel precizează: „Autorul acestui studiu nu a afirmat niciodată în studiile sale anterioare că Ion Antonescu a ordonat executarea pogromului împotriva evreilor din Iași până când nu a descoperit, în iulie 1996, ordinul secret al lui Antonescu”.

RĂDĂUȚI

Când se pune suflet, roadele se văd

„În zona noastră, tradițional multietnică, avem, cu atât mai mult, datoria să ne facem auzit glasul”, își motivează referentul de specialitate al JOINT-ului la Rădăuți, *Tania Grinberg*, strădaniile și - sunt de acord toți cei care-o cunosc - reușitele. În seria lor s-a încadrat și acțiunea organizată de Clubul generației de mijloc din Rădăuți în colaborare cu Direcția Culturală, Culte, Patrimoniu a Consiliului Județean Suceava: retrospectiva Zilei Holocaustului în România, la 15 octombrie a.c. Cu o semnificație specială: din Bucovina de Sud, au fost deportați în Transnistria, acum 65 de ani, primii evrei, cetățeni români. Faptul că acțiunea a avut loc la Templu are încă o conotație: proiectul prin care Templul urmează să găzduiască Muzeul de Istorie a Evreilor din Bucovina. Simptomatic - participarea: foarte mulți neevrei din Rădăuți, Suceava, Siret, veniți cu familiile, în special, cu copiii, la reuniune. Desigur, printre ei - reprezentanți ai unor filiale de partide politice, culte, minorități naționale, oficialități din partea Primăriei și Prefecturii, a Consiliului Județean, reprezentantul Guvernului în teritoriu, *Vladimir Hapenciuc*, cu soția, reprezentantă a U.D.M.R., profesori universitari, personalități culturale, elevi.

Lecția de istorie ținută de dr. *Lya Benjamin*,

a focalizat secvențe din Holocaustul făptuit în această zonă a țării. Totodată, au fost caracterizate etapele Holocaustului în România: ● statul național legionar, proclamat în septembrie '40, în care Antonescu a guvernat împreună cu legionarii, perioadă care a durat până la 20 ianuarie '41 ● legislația antievreiască proclamată de Antonescu, fără acțiunile teroriste declanșate de legionari ● intrarea României în război alături de Germania nazistă și aplicarea variantei românești a „soluției finale” în problema evreiască; de la masacrul de la Iași la deportările în Transnistria ● amânarea și chiar stoparea deportărilor din sudul Transilvaniei și din Vechiul Regat ('42-'43), în momentul în care a devenit clar că Germania va pierde războiul și că persecuțiile anti-evreiești vor avea consecințe dezastruoase pentru România. Întreaga politică anti-evreiască a lui Antonescu a fost subordonată obsesiei sale de „purificare etnică”.

Au fost rememorate scene cumplite din filmul deportărilor din Județul Suceava, extrase din „Însemnările” președintelui comunității din Suceava, Maier Teich. În spirit șalomalehian, președintele A.E.R.V.H., conf. dr. *Otto Adler*, a vorbit despre „avantajele”

Holocaustului: ● călătoria gratis prin Europa, chiar dacă în „Trenuri ale morții” ● fericirea de a face o baie, după două-trei săptămâni în care n-a avut această posibilitate ● bucuria celei mai formidabile dintre mâncăruri, cartofi fierți în coajă, după luni de zile în care masa consta într-un așa-zis „ghiveci” de sfeclă furajeră, în care înotau două bucățele de cartofi și o bucată de morcov putred ș.a.

Dr. *Hary Kuller* a enumerat sloganuri ale negaționiștilor („represaliile justificate”, jocul cu cifrele victimelor „iudeo-bolșevice”, „evreii pedepsiți în avans pentru ce-au făcut după”, fiindcă „evreii au adus comunismul” ș.a.), aberații infirmate, toate, de adevărul istoric.

Din discuțiile care au urmat, am reținut întrebarea: de ce era împotriva evreilor? - la care a răspuns conf. dr. *Otto Adler*: ● monoteismul, care deranja într-o lume idolatră ● diversiunea - capital politic în Diaspora bimilenară ● gena urii, moștenită de la Cain, căreia nu doar evreii îi sunt țintă.

Depunerile de coroane, din partea Primăriei și a Complexului Muzeal Bucovina, la plăcile comemorative ale evreilor sireteni uciși în Transnistria, din incinta Sinagogii din Siret, vizitarea celor trei cimitire evreiești din localitate, popasul, la întoarcerea în Rădăuți, la Clubul generației de mijloc (ghid - *Tania Grinberg*) au încheiat evenimentul. Calda ospitalitate cu care a fost primită delegația de la București, buna întreținere a sinagogilor și cimitirelor din Rădăuți și Siret au dovedit încă o dată că, atunci când se pune suflet, roadele se văd.

IULIA DELEANU

Oaspeți ai „Realității Evreiești”

Nu demult, statornicul nostru colaborator și prieten, israelianul originar din România, ing.

, președinte de onoare al ziarului „Ultima Oră” din Israel, a fost oaspete al redacției noastre. El a fost însoțit de soția sa, *Rosy*, și de nepoatele *Shiranne* și *Meytal Radzinski*, din Palo Alto (California), ambele - cu excepționale rezultate la studii. Explicațiile la panourile din sala de festivități a revistei au prilejuit redactorului-șef, scriitorul *Dorel Dorian*, un interesant excurs în viața culturală a evreilor români din secolele XIX și XX. Pentru tinere, mai ales, a fost un mod de a veni în contact direct cu valorile culturale ale înaintașilor.

Salonul literar R.E.

Întâlnire literar-muzicală

În prezența unor iubitori ai literaturii și muzicii, am ascultat, în ziua de 18 octombrie a.c., melodii din timpul celui de-al doilea război mondial. Inițiativa se datorează prof. *Zigu Tauberg*, optimist și energic ca în toate zilele vieții sale datorite frumuseții. Cântecele de război, în ciuda condițiilor în care au fost create, au frumusețea lor. Am ascultat din tradiția nord-americană, rusă, franceză, iar în final - „Șir lașalom”, cântecul pentru pacea mult dorită a Israelului. (B.M.M.)